

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 8 mars 1919 kl. 4 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillfälle för gevärshantverkare att befordras till fanjunkare.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 199, ha herrar *Leander* och *Jeppsson* hemställt, »att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om åtgärders vidtagande i syfte att bereda gevärshantverkare tillfälle att i likhet med underofficerare i trupptjänst befordras till fanjunkare».

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande i ärendet från kungl. lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition (se Bil.) Av detta framgår följande.

Sedan chefen för Norrlands dragonregemente år 1917 inkommit med framställning om att få tilldela regementets gevärshantverkare fanjunkares tjänsteställning, anmodades 1917 års generalskommission att häröver avge yttrande. Generalskommissionen anmälde, att den icke hade något att erinra mot en ändring av bestämmelserna ifråga i den riktning, att gevärshantverkare kunde under vissa villkor erhålla högre ställning än sergeant, dock att i sammanhang härmed det syntes böra tagas under omprövning, huruvida och i vad mån liknande ändring borde vidtagas beträffande innehavarna av andra med gevärshantverkarbeställning jämförliga beställningar.

Till följd härav anmodades generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen och inspektören för trängen att inkomma med yttrande, »dels huruvida möjlighet borde beredas för till artilleriets fabriker och tygstater (fortifikationen, trängen) hörande civilmilitär personal av sergeants tjänsteställning att efter viss tids väl vitsordad tjänstgöring erhålla styckjunkares (fanjunkares) tjänsteställning, dels vilka villkor (tjänsteålder o. s. v.) som i sådant fall borde uppställas för erhållande av den högre tjänsteställningen». Generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet uttalade sig emot en dylik befordran, chefen för fortifikationen och inspektören för trängen uttalade sig för densamma.

På grund av generalfälttygmästarens och inspektörens för artilleriet uttalande blev den ifrågavarande framställningen genom generalorder 130/1918 icke bifallen.

Som skäl för sitt avstyrkande anför generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, »dels att dessa civilmilitära — — — ej stå på samma ståndpunkt beträffande allmän bildning, erhållen i genomgångna kurser, som motsvarande personal vid truppförbanden, dels att tjänstebeställningarna för de civilmilitära, varom här är fråga, ej hava samma betydelse som för motsvarande militär personal, dels att denna civilmilitära personal har, jämfört med truppförbandens personal i motsvarande tjänsteklass, förmåner av högre avlöning genom ålderstillägg efter viss tids väl vitsordad tjänst och därjämte rättighet att kvarstå i tjänst intill fyllda 60 år mot 50 år vad beträffar underofficerare vid truppförbanden.» »Vidare kan», menar generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, »befordrandet till högre tjänsteklass — — — hava till följd, att de anse den erhållna högre tjänsteställningen mindre väl förenlig med eget hantverksarbete och till följd därav endast vilja tjänstgöra som arbetsförmän, varigenom staten skulle åsamkas ökad kostnad genom bortfallandet av deras egen arbetsprodukt». Slutligen anföres i samma utlåtande, att civilmilitärer av sergeants tjänsteklass vid artilleriets fabriker och tyganstalter skulle, om de bleve befördrade till styckjunkare, kunna komma i den egendomliga ställningen, att de såsom äldre än sin förman skulle få befälsrätt över honom.

Utskottet.

Av hela denna rad argument synes utskottet endast det sist anförda vara av någon vikt. Argumentet gäller visserligen icke gevärhantverkarna utan tyghantverkarna, men det synes utskottet vara en nästan oundviklig konsekvens av ett eventuellt bifall till motionen, att även tyghantverkarna må kunna befordras till styckjunkare. Fråga är då om gevärhantverkarnas enligt utskottets mening berättigade önskan skall avvisas helt enkelt därför

att en utsträckning av den av motionärerna begärda förmånen till civilmilitärer av annan kategori kan leda till vissa komplikationer. En dylik rigorös behandling av ärendet förefaller icke utskottet vara billig. Lämpligare synes det utskottet, om i sammanhang med en eventuell revision av befordringsbestämmelserna för ifrågavarande civilmilitära personal en särskild bestämmelse i avseende å tyghantverkarna upphävde den allmänna militära regeln om ålderns företrädesrätt inom samma grad. Ty utskottet kan icke förbise, att viktigare än ett envist fasthållande vid denna militära regel även i ett rent specialfall är det skäl, som av inspektören vid trängen formulerats sålunda:

»Ehuru det icke ur tjänstgöringssynpunkt är erforderligt, att hantverkare kan tilldelas fanjunkares tjänsteställning, torde dock möjlighet här till böra beredas, då det synes rättvist, att jämväl beträffande ifrågavarande personal ett särskilt pliktroget och långvarigt arbete i kronans tjänst kan belönas.»

Vad gevärshantverkarna för övrigt vidkommer, vill utskottet särskilt framhålla, dels att de, såsom i motionen anmärkts, i motsats till tyghantverkarna äro ålagda att under tjänsteutövning bära uniform, dels att det här gäller en mycket fåtalig personal, enligt vad utskottet inhämtat endast omkring 50 man.

Emellertid synes det utskottet med hänsyn till den svårighet som uppstår beträffande tyghantverkarna lämpligast, att riksdagen, i stället för att, såsom motionärerna begära, ge Kungl. Maj:t en direkt uppfordran att ändra gevärshantverkarnas ställning, inskränker sig till att göra hemställen om en utredning i motionens syfte.

Utskottet får sålunda hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t göra hemställen om utredning, huruvida åtgärder skulle kunna vidtagas i syfte att bereda gevärshantverkare tillfälle att i likhet med underofficerare i trupptjänst befordras till fanjunkare.

Stockholm den 7 mars 1919.

Å utskottets vägnar:

GUSTAV MÖLLER.

I förevarande ärendes slutbehandling ha inom utskottet deltagit: herrar *Möller*, *Olsson* i Rösta, *Sundling*, *Sjölander*, *Karlsson* i Vätö, *Ryberg**, *Karlsson* i Sandviken*, *Bergström* i Bäckland, *Brännström* och *Schill*.*

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Majt genom nådigt beslut den 14 innevarande månad beordrat mig att på grund av en skrivelse från riksdagens Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott den 5 i samma månad inkomma med yttrande över en i nämnda kammare väckt motion, nr 199, får jag härmed i underdånighet anföra följande.

Dåvarande chefen för K. 8 inkom år 1917 med en underdånig framställning att få tilldela regementets gevärshantverkare fanjunkares tjänsteställning. Den i november 1917 samlade generalskommissionen anmodades avgiva yttrande över berörda framställning och i samband därmed över frågan, huruvida en ändring i då gällande bestämmelsen, rörande gevärshantverkarens inom armén tjänsteställning i allmänhet kunde synas behöflig eller önskvärd.

Angående ge-
värshantverka-
res befordran
till fanjunk-
kare.

I ett den 24 november 1917 avgivet yttrande anmälde generalskommissionen, »att kommissionen icke har någon erinran mot en ändring av bestämmelserna i fråga uti den riktning, att gevärshantverkare kan under vissa villkor erhålla högre tjänsteställning än sergeants, dock att i sammanhang härmed det synes böra tagas under omprövning, huruvida och i vad mån liknande ändring bör vidtagas beträffande innehavarna av andra med gevärshantverkarbeställning jämförliga civilmilitära beställningar.

Av den sålunda erforderliga utredningen torde komma att framgå, huruvida den av chefen för K. 8 gjorda framställningen bör vinna nådigt bifall eller icke».

På grund av generalskommissionens yttrande anmodades generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen samt inspektören för trängen att inkomma med yttrande, dels huruvida möjlighet borde beredas för till artilleriets fabriker och tygstater (fortifikationen, trängen) hörande civilmilitär personal av sergeants tjänsteställning att efter viss tids väl vitsordad tjänstgöring erhålla styckjunkares (fanjunkares) tjänsteställning, dels vilka villkor (tjänsteålder o. s. v.), somi sådant fall borde uppställas för erhållande av den högre tjänsteställningen.

Generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet anförde i avgivet yttrande bland annat följande:

»Vid artilleriets fabriker och tyganstalter finnas följande civilmilitära beställningar med samma tjänsteklass (sergeants) som den för gevärshantverkare bestämda, nämligen *verkmästare av andra klass, tyg- eller fabrikskrivare, tyghantverkare och*

fortmaskinister. Vid artilleriets fabriker och tyganstalter finnas jämväl beställningar av högre tjänsteklass och av sådan art, att innehavare av nyss angivna beställningar av sergeants tjänsteklass kunna dit erhålla befordran, nämligen:

vid befordran av verkmästare av andra klass, tyghantverkare och fortmaskinister (teknisk personal):

verkmästare av första klass med styckjunkares tjänsteklass,
besiktningsrustmästare eller tygverkmästare med styckjunkares tjänsteklass,
öververkmästare med underlöjtnants tjänsteklass,

vid befordran av tyg- eller fabrikskrivare (administrativ personal):

tygförvaltare av andra klass med styckjunkares tjänsteklass,
tyg- eller fabriksförvaltare av första klass med underlöjtnants tjänsteklass,
departementsskrivare med underlöjtnants tjänsteklass.»

Antagning till gevärshantverkare sker huvudsakligen med hänsyn till teknisk färdighet och »utan att de hava genomgått den militära eller allmänna utbildning, som erfordras för befordran till underbefäl av manskapet eller till underofficerare, vadan en gevärshantverkare, ehuru innehavande samma tjänsteklass som en sergeant, ej kan sägas i allmänbildning vara med sådan i allmänhet jämställd.»

Detsamma gäller även beträffande tyghantverkare och fortmaskinister. »Då även till dessa beställningar kan antagas civila verkstadsarbetare (tygarbetare), kunna dessa i allmänbildning räknas stå under de tyghantverkare och fortmaskinister, som beordrats från hantverksmanskap vid artilleriet.»

»Vid antagandet av verkmästare av andra klassen, vilka beställningar endast finnas vid Åkers krutbruk, fästes avseende endast vid teknisk färdighet, ernådd vid tjänst som arbetare vid krutbruket, och kunna sålunda ej heller dessa beställningsinnehavare betraktas hava jämförlig allmän utbildning som en sergeant vid truppförband.»

Vid antagning till tyg- eller fabrikskrivare »komma i regeln ifråga sergeanter eller furirer vid artilleritruppförbanden». Tyg- eller fabrikskrivare »kunna således betraktas hava samma ställning i avseende på allmän bildning som en sergeant i truppförbanden.»

Befodringsutsikterna för denna civilmilitära personal av sergeants tjänsteklass kunna sägas vara:

för gevärshantverkare inga;

för den tekniska personalen (verkmästare av andra klassen, tyghantverkare och fortmaskinister) »endast svaga» (till verkmästare av första klassen, besiktningsrustmästare eller tygverkmästare samt till öververkmästare);

för den administrativa personalen (tyg- eller fabrikskrivare) »bättre» (till tygförvaltare av andra klassen, tyg- eller fabriksförvaltare av första klassen samt till departementsskrivare).

»Vid jämförelse mellan befodringsförhållande för sergeanter vid truppförbanden och här berörda civilmilitärer av samma tjänsteklass bör jämväl tagas i betraktande, att tjänsteklasserna för de civilmilitäre, särdeles för dem med teknisk tjänst i allmänhet satts jämförelsevis höga för att motsvarande avlöningsklass skulle medföra avlöningsförmåner, någorlunda jämförliga med dem, som vid enskilda verkstäder tillkomma befattningar av samma art.»

Mot en befordran av dessa civilmilitärer av sergeants tjänsteklass efter viss tids

väl vitsordad tjänstgöring till högre tjänsteställning utan uppflyttning till motsvarande högre beställning på stat kan invändas, »dels att dessa civilmilitäre med undantag av tyg- eller fabrikskrivare ej stå på samma ståndpunkt beträffande allmän bildning, erhållen i genomgångna kurser, som motsvarande personal vid truppförbanden, dels att tjänsteställningarna för de civilmilitäre, varom här är fråga, ej hava samma betydelse som för motsvarande militär personal, dels att denna civilmilitära personal har, jämfört med truppförbandens personal i motsvarande tjänsteklass, förmånen av högre avlöning genom ålderstillägg efter viss tids väl vitsordad tjänst och därjämte rättighet att kvarstå i tjänst intill fyllda 60 år mot 50 år vad beträffar underofficeren vid truppförbanden.

Vidare kan befordrandet till högre tjänsteklass — åtminstone för den ifrågavarande civilmilitära personal, vars tjänst huvudsakligen består i av dem själva utfört verkstadsarbete, även om de därvid utöva en uppsyn över andra arbetare inom samma verkstad — hava till följd, att de anse den erhållna högre tjänsteställningen mindre väl förenlig med eget hantverksarbete och till följd därav vilja tjänstgöra som arbetsförmän, varigenom staten skulle åsamkas ökad kostnad genom bortfallandet av deras egen arbetsprodukt. Vad särskilt beträffar här omhandlade civilmilitäre av sergeants tjänsteklass vid artilleriets fabriker och tyganstalter, skulle, ifall de erhöle efter viss tids tjänstgöring styckjunkares tjänsteställning, det ofta kunna förekomma att de i tjänsteställningen vad åldern angår bleve stående över den förman (t. ex. tygverkmästare, tygförvaltare av andra klass), under vilken de i sitt arbete stå, vilket förhållande ej kan anses lämpligt. — — — Slutligen torde, ifråga om beställningarna vid artilleriets fabriker och tyganstalter, jämväl böra tagas i betraktande, huruvida det är lämpligt att giva högre tjänsteställning utan åtföljande högre beställning på stat inom sådana kårer, där ansökan erfordras vid tillsättande av beställningarna å stat.»

Chefen för fortifikationen anförde i avgivet yttrande bl. a., att han ansåg tilldelandet av högre tjänsteställning »önskvärt icke blott beträffande gevärshantverkare utan jämväl beträffande tyghantverkare.

För denna sistnämnda kategori förefinnes ju redan å stat en högre beställning med fanjunkares tjänsteställning — tygverkmästare. För gevärshantverkare återigen torde för ändamålet böra införas en ny dylik beställning (i regementet), förslagsvis benämnd gevärsverkmästare».

Vid fortifikationen finnas utom gevärshantverkare

dels fortifikationskassörer och förrådsförvaltare samt departementsskrivare (samtliga tillhörande underlöjtnants tjänsteklass), vilka beställningar besättas, där transport dem emellan icke äger rum, med underofficerare vid fortifikationen,

dels tyghantverkare (sergeants tjänsteklass) och tygverkmästare (fanjunkares tjänsteklass).

För *antagning* till de senare beställningarna fordras erforderlig fackkunskap och yrkesskicklighet samt för beställningen i övrigt lämpliga egenskaper.

En tyghantverkare kan *befordras* till tygverkmästare. För befordran till högre tjänsteställning utan uppflyttning till motsvarande högre beställning på stat gälla samma synpunkter, som inspektören för artilleriet anført beträffande artilleriets tekniska personal.

Inspektören för trängen anförde i avgivet yttrande bl. a., att »av civilmilitär personal av sergents tjänsteställning finnas för närvarande vid trängkårerna 23 hantverkare, vilket antal enligt 1914 års härordning skall nedbringas till 18.

Ehuru det icke ur tjänstgöringssynpunkt är erforderligt, att hantverkare kan tilldelas fanjunkares tjänsteställning, torde dock möjlighet härtill böra beredas, då det synes rättvist, att jämväl beträffande ifrågavarande personal ett särskilt plikttroget och långvarigt arbete i kronans tjänst kan belönas.»

Vid trängen finnas hantverkare (sergeants tjänsteklass).

För *antagning* gäller, att behörigt avseende skall fästas å kroppsbeskaffenhet, god vandel samt säker yrkesvana och skicklighet. Vid lika yrkesskicklighet skall företräde lämnas fast eller f. d. fast anställt underbefäl eller fast eller f. d. fast anställd hantverksbeställningsman.

Hantverkarnas befordringsutsikter äro i likhet med gevärshantverkarnas inga. För deras befordran till högre tjänsteställning gälla samma synpunkter, som inspektören för artilleriet anført beträffande artilleriets tekniska personal.

På grund av de skäl, som framhöllos av generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, blev den av dåvarande chefen för K. 8 gjorda framställningen genom generalorder avslagen, varjämte i avskrift bifogade departementschefsskrivelse utsändes till samtliga truppförband.

Efter nämnda skrivelser utfärdande hava, enligt från generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet under hand inhämtat yttrande, inga omständigheter inträffat, som göra en ändring beträffande bestämmelserna för ifrågavarande civilmilitära personals tjänsteställning vare sig behövlig eller önskvärd.

Stockholm den 18 februari 1919.

Underdånigst

H. J. SÄFWENBERG

Chef för expeditionen.

Avskrift.

Härmed får jag meddela, att, då det av de inkomna yttrandena över huruvida gevärshantverkare och innehavare av andra med gevärshantverkarbeställning jämförbara civilmilitära beställningar, vilka samtliga jämlikt TjR., bilaga IV, nu tillhöra

sergeants tjänsteklass, skulle efter vissa grunder kunna erhålla fanjunkares tjänsteställning, framgår, att den ifrågasatta ändringen är olämplig och i vissa fall skulle medföra bestämd olägenhet för statsverket, har ifrågasatt befordran av en gevärshantverkare genom g. o. n:r 130/1918 icke bifallits.

Stockholm den 1 februari 1919.

E. A. NILSON.

Hj. Säfwenberg.

Rätt avskrivet intygar:

Nils Bildt.

Löjtnant.
